

Formatieve Toets TV 5 + TV 6

26 mei 2020 9 opgaven – 26 punten

Door de tijd heen

2p **1.** Geef een definitie van de volgende begrippen:

1. Protestantisme
2. Renaissance
3. Handelskapitalisme
4. Wetenschappelijke Revolutie

2p **2.** Je ziet hier zes historische gebeurtenissen in willekeurige volgorde. Zet de gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde. Begin met de gebeurtenis het langst geleden. Noteer alleen de cijfers:

- 1 Op bevel van de hertog van Alva wordt er een Spaanse aanval op Naarden uitgevoerd waarbij een groot deel van de stad in as gelegd wordt en vele burgers de dood vinden.
- 2 De Staten-Generaal geven opdracht tot de oprichting van de Verenigde Oost-Indische Compagnie.
- 3 De Spaanse acceptatie van een onafhankelijke Republiek valt samen met het vredesverdrag dat een einde maakt aan een Europese godsdienstoorlog van wel 30 jaar.
- 4 Lodewijk XIV valt de Republiek aan.
- 5 Enkele weken nadat landvoogdes Margaretha van Parma de kettervervolgingen tijdelijk opgeschort heeft, breken er in Vlaanderen rellen uit waarbij kerkgebouwen en kloosters geplunderd worden.
- 6 Rembrandt van Rijn schildert *De Opstand van Julius Civilis* als decoratie van het nieuwe Amsterdamse stadhuis op de Dam als de vredesonderhandelingen met Spanje beginnen.

3p **3.** Je ziet hier drie stellingen. Geef bij iedere stelling aan of deze **Juist** is of **Onjuist**. Als de stelling **Onjuist** is, leg dan uit waarom.

- 1 De staatsvorm absolutisme is een extreme vorm van centralisatie.
- 2 In de zeventiende eeuw was er in de Republiek een gebrek aan mannen, omdat zij massaal met de VOC en WIC meevoeren.
- 3 In tegenstelling tot de noordelijke gewesten brachten de zuidelijke gewesten in de zeventiende eeuw nauwelijks vooraanstaande kunstenaars voort.

Stuur je antwoorden in een Word-document uiterlijk 27 – 05 – 2020 om 16:00 uur naar d.schuijt@ssvoz.nl . Sla je werk als volgt op:

VoornaamAchternaam4HSETV5_6

Formatieve Toets TV 5 + TV 6

26 mei 2020 9 opgaven – 26 punten

Ontdekkers en Hervormers

Giordano Bruno (1548-1600) was een Italiaanse geleerde. Hij was ervan overtuigd, dat de zon niet de enige ster was waar planeten omheen draaiden. Voor deze opvatting werd hij aangegeven bij de inquisitie (kerkelijke rechtbank) en naar Rome gebracht, waar hij zeven jaar in de gevangenis zat. Hij weigerde zijn overtuiging op te geven. Daarom werd hij op 17 februari 1600 op een plein in Rome verbrand.

- 3p **4.** Licht deze gebeurtenis toe, door:
- aan te geven waarop de opvatting van de kerk over het zonnestelsel was gebaseerd en
 - uit te leggen waarom in de zeventiende eeuw geleerden met deze opvatting niet meer door de inquisitie ter dood werden gebracht.

Gebruik bron 1.

Sommige historici noemen het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat (de Tachtigjarige Oorlog):

- een burgeroorlog of
- een opstand tegen de politiek van centralisatie van de koning van Spanje in de Nederlanden.

4p **5.** Ondersteun beide opvattingen met een argument uit de bron.

In 1585 werd in Franeker, toen een stad met een universiteit, de eerste Hortus Botanicus (botanische tuin) opgericht. In 1594 volgde de universiteitsstad Leiden dit voorbeeld. In deze botanische tuinen werden planten uit verre landen verzameld en bestudeerd, zoals aardappelen, maïs, tomaten, tulpen en tabak. De oprichting van botanische tuinen past bij twee kenmerken van die tijd.

4p **6** Noem die twee kenmerken en geef per kenmerk aan waardoor deze past bij het oprichten van een botanische tuin.

Regenten en Vorsten

In 1598 werd in Frankrijk het Edict van Nantes uitgevaardigd. Dit maakte een einde aan de burgeroorlog tussen katholieken en protestanten. In 1685 trok koning Lodewijk XIV (1638-1715) het edict weer in, omdat hij één godsdienst in zijn land wilde. Veel Franse protestanten vluchtten toen naar de Nederlandse Republiek.

4p **7** Noem twee redenen waarom veel Franse protestanten juist naar de Republiek vluchtten en leg uit dat het beleid van Lodewijk XIV paste bij het absolutisme van veel vorsten in de zeventiende eeuw.

Gebruik bron 2.

In de buitenlandse handel van de Republiek is naast verandering ook continuïteit te zien.

2p **8** Leg uit welke continuïteit zichtbaar is.

Stuur je antwoorden in een Word-document uiterlijk 27 – 05 – 2020 om 16:00 uur naar d.schuijt@ssvoz.nl . Sla je werk als volgt op:

VoornaamAchternaam4HSETV5_6

Formatieve Toets TV 5 + TV 6

26 mei 2020 9 opgaven – 26 punten

Gebruik bron 3.

Een bewering:

De ideeën van Robert Hooke dragen bij aan het ontstaan van de wetenschappelijke revolutie van de zeventiende eeuw en aan het ontstaan van de Verlichting in de achttiende eeuw.

2p **9** Leg beide delen van deze bewering uit.

Stuur je antwoorden in een Word-document uiterlijk 27 – 05 – 2020 om 16:00 uur naar d.schuijt@ssvoz.nl . Sla je werk als volgt op:

VoornaamAchternaam4HSETV5_6

Formatieve Toets TV 5 + TV 6

26 mei 2020 9 opgaven – 26 punten

Bronnenbijlage

Bron 1:

De Engelse beroepsmilitair Walter Morgan was van 1572 tot 1574 kapitein in de legers van Willem van Oranje. Hij hield een dagboek bij. Daarin beschrijft hij hoe de prins van Oranje met zijn leger bij de stad Roermond aankomt en probeert de burgers van de stad over te halen om zich bij hem aan te sluiten

Aan het slot van de dramatische redevoering (van Willem van Oranje) moesten de burgers van Roermond besluiten wat zij zouden doen. Zij kwamen tot het standpunt dat de prins volkomen terecht de wapens tegen de koning had opgenomen om te vechten voor de privileges van het land en voor zijn leven en zijn bezit. Maar zij moesten toch zijn eis naast zich neerleggen, want zij waren bang voor de wreedheden die het grote leger van de koning zou begaan, zoals dat ook in Napels en andere plaatsen was gebeurd. Bovendien betwijfelden zij of de prins en de opstandelingen sterk genoeg zouden zijn om tegen het kolossale leger van de koning weerstand te bieden. Na zijn vergeefs verzoek beval de prins dat er geweld moest worden gebruikt. Enkele kolonels uit zijn regiment zorgden ervoor dat direct ladders en andere benodigde zaken werden aangevoerd en zij brachten enkele stukken geschut in stelling. Toen stormden de soldaten onder dekking van het geschutsvuur met de kreet 'alle hens aan de ladders' op de muren aan. De arme burgers hadden helemaal geen ervaring met het gebruik van vuurwapens in de strijd en vluchtten van de muren weg. Omdat zij bovendien niet over ervaren soldaten beschikten, die hen aanwijzingen konden geven voor de verdediging, bleek het niet moeilijk de stad zonder veel bloedvergieten te veroveren. Onder de burgerij waren bij de verovering 24 slachtoffers gevallen.

Stuur je antwoorden in een Word-document uiterlijk 27 – 05 – 2020 om 16:00 uur naar d.schuijt@ssvoz.nl . Sla je werk als volgt op:

VoornaamAchternaam4HSETV5_6

Formatieve Toets TV 5 + TV 6

26 mei 2020 9 opgaven – 26 punten

bron 2

Een tabel

Schatting van de in- en uitvoer van de Republiek (in miljoenen guldens)			
	ca. 1650	ca. 1720	ca. 1770
Uitvoer naar			
Europa	115	83	92
buiten Europa	5	7	8
totaal	120	90	100
Invoer uit			
Europa	125	84	105
buiten Europa	15	24	38
totaal	140	108	143
Handelsbalans	-20	-18	-43

Bron 3

De natuurkundige Robert Hooke publiceert in 1665 een boek met zijn waarnemingen over de natuur. Over de relatie tussen vuur en zuurstof schrijft hij:

Het lijkt redelijk om te denken dat er niet zoiets bestaat als een vuurelement, dat een vlam doet opstijgen, maar dat die schijnende tijdelijke massa die wij 'vlam' noemen, niets anders is dan een mengsel van lucht en vluchtige, zwavelhoudende delen van afbreekbare of brandbare stoffen. Deze hypothese heb ik getracht te onderbouwen met een eindeloze hoeveelheid observaties en experimenten. Dit proces hier te beschrijven zou te ver gaan; het zal mogelijk op een ander moment uit voldoende materiaal blijken te bestaan voor een veel grotere verhandeling. Zuurstof is iets dat tot nu toe nog maar weinig werkelijk onderzocht en verklaard is en waarover een ijverige onderzoeker maar zeer weinig informatie zal vinden, terwijl iedereen het inademt en er in leeft, ook al is men zich hiervan niet bewust. Maar als men het eenmaal voldoende zal doorgronden, dan zal dat iemand ongetwijfeld in staat stellen om een rationele, ja zelfs een waarschijnlijke, zo niet de juiste verklaring te geven voor alle verschijningsvormen van vuur.

Stuur je antwoorden in een Word-document uiterlijk 27 – 05 – 2020 om 16:00 uur naar d.schuijt@ssvoz.nl . Sla je werk als volgt op:

VoornaamAchternaam4HSETV5_6

Formatieve Toets TV 5 + TV 6

26 mei 2020 9 opgaven – 26 punten

Correctievoorschrift

1 Maximumscore 2 punten

2 Maximumscore 2 punten

De juiste volgorde is: 5 – 1 – 2 – 6 – 3 – 4

3 Maximumscore 3 punten

1 = J

2 = O, want minstens de helft van de bemanning op de schepen van de VOC / WIC kwam niet uit de Republiek

3 = O, de zuidelijke gewesten hadden ook vooraanstaande kunstenaars (zoals Rubens)

4 Maximumscore 3 punten

Kern van een juist antwoord is:

- De kerk hield vast aan het middeleeuwse wereldbeeld/de bijbelse ordening van het heelal (waarbij de aarde in het middelpunt stond) 1
- In de zeventiende eeuw vond een wetenschappelijke revolutie plaats 1 • waardoor de opvattingen van Bruno gemeengoed werden / de invloed van de kerk minder werd 1

5 maximumscore 4punten

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat (de Tachtigjarige Oorlog) kan beschouwd worden:

- als een burgeroorlog, want uit de bron blijkt dat Willem van Oranje, als de overreder van de burgers van Roermond niet lukt, de stad verovert / dat burgers uit de Nederlanden elkaar bestrijden 2
- als een opstand tegen de politiek van centralisatie door de Spaanse koning, want uit de bron blijkt dat Roermond het terecht vindt dat Willem van Oranje zich verzet tegen het afschaffen van privileges 2

6 Maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De oprichting van botanische tuinen past bij:

- de nieuwe wetenschappelijke belangstelling die in de zestiende eeuw begon 1
- want er werden onbekende planten verzameld en bestudeerd 1
- het begin van de Europese expansie 1
- want daardoor ontdekte men de nieuwe planten / want daardoor ging men op zoek naar economisch interessante gewassen 1

7 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Veel Franse protestanten vluchtten juist naar de Republiek, omdat (twee van de volgende): 2

Stuur je antwoorden in een Word-document uiterlijk 27 – 05 – 2020 om 16:00 uur naar d.schuijt@ssvoz.nl . Sla je werk als volgt op:

VoornaamAchternaam4HSETV5_6

Formatieve Toets TV 5 + TV 6

26 mei 2020 9 opgaven – 26 punten

- daar officieel gewetensvrijheid bestond/niemand voor zijn geloof vervolgd kon worden/veel verschillende geloofsrichtingen bestonden naast de officiële godsdienst.
- het een protestants land was.
- ze daar handelscontacten hadden/omdat zijzelf vaak koopman of ambachtsman waren en in de Republiek hun beroep konden uitoefenen.
- De absolute vorsten van de zeventiende eeuw streefden naar een sterk, centraal geregeerd koninkrijk (adel, steden, regionale belangen en maatschappelijke organisaties waren ondergeschikt aan de centrale macht) 1
- In dat beleid paste het om maar één godsdienst toe te laten (dat versterkte de eenheid) 1

8 Maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

(Ondanks de veranderingen in in- en uitvoer), blijft de handel binnen Europa groter in omvang dan de handel buiten Europa / wordt er meer in- dan uitgevoerd.

9 Maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De ideeën van Robert Hooke dragen bij aan het ontstaan van de wetenschappelijke revolutie, omdat hij uitdraagt dat wetenschappers onderzoek moeten doen / zelf observaties en experimenten moeten doen¹
- De ideeën van Robert Hooke dragen bij aan het ontstaan van de Verlichting, omdat Hooke belang hecht aan rationeel denken / kennisoverdracht stimuleert door zijn ideeën te publiceren 1

Stuur je antwoorden in een Word-document uiterlijk 27 – 05 – 2020 om 16:00 uur naar d.schuijt@ssvoz.nl . Sla je werk als volgt op:

VoornaamAchternaam4HSETV5_6